

TÓTH RAMÓNA MIRTILL

A te fájdalmad az enyém helyett

Terék Anna: *Háttal a napnak*. Forum–Kalligram, Újvidék–Budapest, 2020

Az ég közepén feketedik a Nap, a lírai én újra és újra önmagát szólítja meg, a *Háttal a napnak* pedig saját gravitációs mezőt teremt. Ez beránt, lehúz, de legfőképpen *kicsordít* önmagunkból. Terék Anna kötete nem apa-, Isten- vagy traumaverseket számlál. A kötet darabjai egytől egyig énversek, a kifejezés legkiválóbb értelmében. A szoros kompozícióval, a hagyománnyal, az el- és odafordulással ügyesen játszó kötet a világon ütött résként vall a hiányról és a hiány értéklehetőségeiről.

Ez a rés- vagy törés-élmény pedig nemcsak a lírai én test- és valóságtagpaszatalatában üti fel a fejét – „Áll a levegő a porban / és ahogy közeleg az este, / úgy töri fel apró repedésekkel / az eget.” (*Gombostűk*) vagy „És kibújik belőlünk. / Mert tele vagyunk résekkel, uram.” (*Állat*) –, nemcsak a kötet nyelvének központi szerveződése, hanem létmódja is egyben: Terék Anna lírája megállítja, *kinyújtja*, átírja az idő és a tér menetét, vákuum- vagy sokkal inkább réspontot ütve a világ testén. Mindehhez egy áldialógus lehetőségéhez, a gyász és ima beszédmódjához nyúl. Terék Anna lírai énje nem monologizál, hanem *önmagával lép dialógusra*. Az egyik oldalon tehát mindig ott áll a könyörgő, suttogó, testszerű lírai én, a másikon pedig az Isten, a Nap, az Apa, és végső sorban önmaga tekint vissza. A látásmetaforák szemléletesen vezetik mindezt végig, hiszen a lírai én beszédpartnere a homályba vész, önmaga megpillantását újabb és újabb tényezők akadályozzák. Látjuk az Apát, az Istent, Szabolcsot. A hiány pedig nem szűnik, hiszen a szöveg minduntalan jelzi, hogy a világon ütött lyuk, mindig és mindenkor az egyén testén feketedik. „Az es-téhez hegeszti / az ég alját a nap. / Kapar belülről valami, / és nem találja

a belőlem / kifelé vezető utat." (A szív mögött). A kör bezárul, és nyughatatlanul ott lebeg a szövegek felett annak az érzése, hogy a dialógus igazából öndialógus, az apa-trauma pedig én-trauma. Így a *Háttal a napnak* nem alfa vagy omega, hanem nullpont, saját gravitációval rendelkező origó, amely többé nem rendezhető egyazon görög betűk sorába.

Mindeközben mégis bátran nyúl a hagyományhoz, és az nem őrli fel, nyomja el vagy zárja béklyóba a versnyelvet. Szoros, meglepően konvencionális kötetkompozícióval dolgozik, a linearitást, a fel-felütő belső ritmikát és az aposztrophé tagadhatatlan erejét használja, de nem fullad bele a konvenciókba. Ehelyett magabiztos és sajátos lírát beszél, átöleli a régi, miközben az „*Apámnak*” ajánlással a referencialitás rettegett csapdájával játszik. Teszi mindezt úgy, hogy bebizonyítja, nem a tematika teremt a nyelvet, hanem a nyelv teremt a tematikát.

A kötet hagyományos narratívát épít, a sötétségtől halad a fény felé, egy vélt (vagy valós) megváltás irányába. Ez a szorított linearitás vagy fejlődés-elv a gyásztematikával karöltve bár tradicionális utat fest fel, mégis hozzásegíti a kötetet ahhoz, hogy az apahagyomány fullasztó konvencióit visszatükrözhesse. Így a *Háttal a napnak* maga is csapdává válik, egy levethetetlen vonzaskörzetté, amely bele-beleszorít a determináltság és a szabadságvesztés alapélményébe.

A szövegek, mikor az apa- vagy az istenvers-formulák mögé bújnak, felkínálják a dualitás lehetőségét. Sőt, nem is felkínálják, hanem belezárnak abba. A dualitásba való beleragadás, a kényszeres aposztrophéhasználat, az *uram* kifejezés mind-mind tengelyt képeznek a kötetben, lehatárolnak, becsalnak egy nagyon zárt és nagyon szűk térbe. Ahogy az alkoholizmus, a trauma, az apa-trauma teszi ezt az egyénnel, a szövegek is kényszeres pályára állítják a befogadót, az pedig súlytalanul lebeg egy körkörös rendszerben, melynek közepén az elfeketedő Nap, az apa, az Isten, vagyis a *Háttal a napnak* foglal helyet.

Mindehhez „túlhangsúlyozott” tematikával, újra és újra ismételt motívumokkal él, ezzel pedig a kötet nemcsak nyelvet teremt, hanem *tanít* is. Ismétél, értelmez, megjegyztet. A trauma egy olyan nyelvét beszéli és beszélteti, amely szinte már-már úgy nehezedik rá a befogadóra, mint az anyanyelv elsajátításának első pillanatai. Egyszerre természetes és ide-

gen. Kényszer és feloldozás. A nem-beszélés vagy inkább a saját fájdalom nyelvének áthelyezése a másokra a Terék-kötet fő tétje.

Egy seb a világon, egy rés a múlton, egy ütésfolt a testen. Ezek tapasztalatában veti meg a lábát a kötet, jobban mondva beköltözik ezekbe. Hiányverseket kapunk, de pont azért nem apaversek ezek, mivel bár a lírai én az aposztrophé segítségével a hiány tárgya, az apa mögé bújjik, a nyelv elválaszthatatlanul sajátja marad. Mégpedig azért, mert ahhoz talál nyelvet, hogy kifejezze, mit is jelent az a fajta „összeköttetés”, de-termináltság, mikor a saját nyelv, a saját üresség, a saját seb maga is rejtőzködni kezd, mindaddig, míg észre sem vesszük, hogy *csak arról nem tudunk beszélni, ami igazán a lényeges volna*. Arról, ami saját.

A *Háttal a napnak* tehát nem a látható és láthatatlan, a sötétség és a fény bináris tengelyein érthető meg, hanem pont abban a „közé szorultságban”, ahogy a lírai én önmaga felfedésén fáradozik, miközben kénytelen más mögé rejtőzni. A fájdalom, az elmondhatatlan erotikája ez. Bár a Nap égetve világítja meg a lírai én arcát, mi újra és újra édesapját láthatjuk csak viszont. A sok-sok megszólított mögött pedig tagadhatatlanul egyvalaki áll, a lírai én lecsupaszítva, némán, átégetett szívvel.